

4. *Выготский, Л. С.* Воображение и творчество в школьном возрасте / Л. С. Выготский. — М. : Педагогика, 1967. — 79 с.
5. *Зимильдінова, А. С.* Сучасний урок української мови в початковій школі та його типи. Курс лекцій / А. С. Зимильдінова. — Дрогобич : Посвіт, 2006. — 144 с.
6. *Кабалевський, Д.* Як розповідати дітям про музику / Д. Кабалевський. — К. : Музична Україна, 1982. — 320 с.
7. *Макаренко, А. С.* Про мій досвід / А. С. Макаренко. — К. : Радянська школа, 1954. — Т. 5. — С. 246—248.
8. *Раппопорт, С. Х.* От художника к зрителю : Как построено и функционирует произведение искусства / С. Х. Раппопорт. — М. : Художник, 1978. — 236 с.
9. *Савченко, О. Я.* Виховний потенціал початкової школи : посібн. для учителів і методистів / О. Я. Савченко. — К. : А. М. Богданова, 2009. — 226 с.
10. *Сухомлинський, В. О.* Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. — К. : Радянська школа, 1977. — Т. 3. — 670 с.

Матеріал поступив в редакцію 03.09.2011.

Н. І. Калита, Л. І. Скалич
Дрогобицький державний педагогічний
університет ім. І. Франка,
м. Дрогобич, Україна

ПРОБЛЕМА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ К. Д. УШИНСЬКОГО

Актуальність дослідження. Проблема естетичного виховання актуальна у всі історичні часи. Ще у працях Аристотеля, Платона містяться розробки найперших етичних систем та методик їх реалізації. Наукова скарбниця зарубіжної та української педагогіки містить напрацювання вчених щодо виховного потенціалу етики у формуванні підростаючого покоління.

Естетичне виховання має сприяти формуванню творчо-активної особистості, здатної повноцінно сприймати прекрасне, гармонійне досконале у житті, природі, мистецтві, жити і творити за законами краси. Проблема естетичного виховання у К. Ушинського тісно пов'язана із вченням педагога про досконалість та досконале, а також про зв'язок досконалого з істинним та моральним. Педагог переконаний, що “прагнення до досконалості є основою всіх естетичних і моральних відчуттів, так само як прагнення до життя чи діяльності є основою всіх душевних відчуттів” [2, с.264]. К. Ушинський визначає

красу як “силу істини в такій формі, що вона стає доступною почуттю без посередництва розуму” [2, с. 265]. Якщо б почуття істини не було народжене разом з людиною, вважає педагог, то вона б ніколи не створила тих шедеврів, значення яких і сама не може передати словами [2, с. 268].

Аналіз останніх досліджень. Проблему естетичного виховання у спадщині К. Ушинського розкрито у наукових дослідженнях Л. Хоружої [4], В. Мосіяшенко [1], М. Фіцули [3], К. Ушинського [2], П. Щербаня [5] та ін.

Мета статті полягає у виявленні та обґрунтуванні поглядів К. Ушинського на проблему естетичного виховання особистості.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах гуманістична, особистісно зорієнтована система навчання і виховання є основою процесу естетичного виховання. Змістову основу системи складають етичні знання про людину як найвищу цінність та мету. Як зазначає Л. Хоружа, естетичне виховання — складний багатофакторний процес, який вивчається у більш широкому та вузькому планах [4, с. 269]. У естетичному вихованні особистості беруть участь родина, навчально-виховні заклади, значний вплив має мікросередовище, засоби масової комунікації, культурний рівень суспільства соціально-економічна ситуація.

Розмірковуючи над проблемами естетичного, його присутності у світі, природи та змісту, К. Ушинський висловлює переконання, що в основу всього естетичного покладено ідею вічного світового прогресу. Прагнення досконалості є вродженим, переконаний К. Ушинський, а тому не розмежовує прекрасне і корисне — естетичне і моральне, оскільки і естетичні, і моральні почуття властиві лише людині: «Красота не поза людиною, а в ній» [2, с. 258].

К. Ушинський вважає, що ефективним засобом художньо-естетичного виховання дитини є наповнення простору дитини красивими предметами, квітами, деревами, однак застерігає при цьому, що «не потрібно /дітей/ переповнювати красивим», бо «ставши звичними, красиві предмети не помічаються». Окрім того, зазначає педагог, надмірно оточуючи дітей прекрасними предметами, можна загальмувати розвиток художнього смаку, бажання спробувати самому створювати прекрасне, а зрозуміти цінність прекрасного дитина може лише шляхом власних творчих спроб [2, с. 607]. К. Ушинський також відзначає інші могутні засоби пробудження в дитині прагнення до досконалості у сфері прекрасного, якими є спів, дитяче малювання, дитячі роботи, шкільні і домашні свята, в підготовці та проведенні яких важливими є художні елементи, а не потворна і нудна урочистість [2, с. 607].

Вартою уваги є думка К. Ушинського про те, що здійснювати естетичний вплив безпосередньо на дітей є дуже важко, а тому потрібно дорослих навчати естетичному. Збагачені естетичним досвідом і почуттям, дорослі, на думку К. Ушинського, привносять цей естетичний вплив у своє життя, в слова, в рухи тіла, у домашнє коло, в одяг, у спілкування з дітьми, і вже в такій формі діти сприймають прекрасне [2, с. 607-608].

К. Хоружа зазначає, що естетичне виховання за технологією здійснення має цілісний, системний характер і передбачає не тільки формування свідомості людини шляхом засвоєння нею основних категорій етики: добра, зла, гідності, чесності, відповідальності тощо, а й розвиток її емоційно-почуттєвої сфери, практичних навичок спілкування з ровесниками, вчителями, батьками, визначення морального змісту різних життєвих проблем; вміння знаходити рішення у повсякденних життєвих ситуаціях відповідно до норм етики, прогнозування наслідків своєї поведінки [4, с. 269].

У процесі дослідження проблеми естетичного виховання нами здійснено порівняльний аналіз викладу проблеми у спадщині К. Ушинського та в сучасній українській педагогіці (за П. Щербанем) [5] (табл. 1.).

Т а б л и ц я 1 — Естетичне виховання учнів у сучасній українській педагогіці (за П. Щербанем) та у педагогічній спадщині К. Ушинського

	У сучасній українській педагогіці (за П. Щербанем)	У педагогічній спадщині К. Ушинського
Естетика	Наука про красу — методологічна основа естетичного виховання	...вчення педагога про досконалість та досконале, а також про зв'язок досконалого з істинним та моральним; «прагнення до досконалості є основою всіх естетичних і моральних відчущань, так само як прагнення до життя чи діяльності є основою всіх душевних відчущань» [2, с. 264]. “Красота не поза людиною, а в ній” [2, с. 258].
Мета	Виховання здатності цілеспрямованого сприймати, відчувати, правильно розуміти й оцінювати красу навколишньої дійсності, природи, суспільного життя, праці, мистецтва.	
Завдання	– формування стійкого інтересу до мистецтва, розуміння його ролі в суспільному житті,	...реалізація вродженого прагнення людини до досконалості.

	У сучасній українській педагогіці (за П. Шербанем)	У педагогічній спадщині К. Ушинського
	духовному збагаченні людини; надання глибоких знань і чіткого уявлення про ідейно-художні цінності, створені світовою культурою; – виховання стійких оцінних критеріїв та емоційного ставлення до творів мистецтва і явищ життя; – розвиток здібностей до активної перетворювальної діяльності з внесенням елементів краси в усі сфери життя людини, мистецтва, побуту; вироблення непримиренного ставлення до потворного, антиестетичного в поведінці, зовнішності, побуті, а також до антихудожніх творів	
Шляхи і засоби	– народне декоративно-ужиткове мистецтво; – естетичне виховання у процесі вивчення основ наук; – естетичне виховання засобами мистецтва; – естетична освіта учнів; – використання природних чинників у естетичному вихованні учнів; – розвиток художніх здібностей учнів у процесі позакласної і позашкільної роботи; – естетичне виховання в праці; – естетичне виховання дітей у сім'ї	...наповнення простору дитини красивими предметами, квітами, деревами, однак застерігає при цьому, що "не потрібно /дітей/ переповнювати красивим", бо "ставши звичними красиві предмети не помічаються"; надмірно оточуючи дітей прекрасними предметами, можна загальмувати розвиток художнього смаку, бажання спробувати самому створювати прекрасне, а зрозуміти цінність прекрасного дитина може лише шляхом власних творчих спроб [2, с. 607]; ...спів, дитяче малювання, дитячі роботи, шкільні і домашні свята, в підготовці та проведенні яких важливими є художні елементи, а не потворна і нудна урочистість [2, с. 607]; дорослих навчати естетичному [2, с. 607-608]; ...«церковні християнські торжества» [2, с. 592].
Принципи	– єдність ідейного і художнього; – взаємозв'язок науки і мистецтва; – творча самодіяльність; – зв'язок естетичного виховання з життям; – багатство змісту і форм роботи	...вроджене прагнення людини до досконалості розмежування художньо-естетичного та практично-утилітарного [2, с. 606]; ...єдність морально-релігійного та естетичного [2, с. 608]; зв'язок естетичного виховання з життям [2, с. 611].

К. Ушинський вважає ефективним засобом художньо-естетичного виховання “церковні християнські торжества” [2, с. 592]. Педагог переконаний, що у будь-якій науці є елемент естетичного, і наставник, вихователь повинен уміти передати його учням. Але найбільше естетики, на думку педагога, в релігії, оскільки це сфера естетична, вона не існує задля якихось практичних, «корисних» знань, і в цьому величезне значення цього вчення. К. Ушинський виокремлює значимість вивчення рідної мови для естетичного виховання, оскільки саме рідна мова вводить вихованця в народне життя, у світ великого і прекрасного [2, с. 611].

К. Ушинський визначає прагнення людини до прекрасного, вишуканого як свідчення вродженого прагнення до досконалості, причому відокремлене від прагнення до корисності, тобто позбавлене практично-утилітарного спрямування [2, с. 606], в якому присутня єдність морально-релігійного та естетичного [2, с. 608]. Але основним принципом естетичного виховання К. Ушинський вважає його зв'язок із життям [2, с. 611].

Висновок. Проблема естетичного виховання в К. Ушинського тісно пов'язана із вченням педагога про досконалість та досконале, а також про зв'язок досконалого з істинним та моральним. Педагог переконаний, що «прагнення до досконалості є основою всіх естетичних і моральних відчужень, так само як прагнення до життя чи діяльності є основою всіх душевних відчужень». Основним принципом естетичного виховання К. Ушинський вважає його зв'язок з життям. Найбільше естетики, на думку педагога, в релігії, оскільки вона не існує задля якихось практичних, «корисних» знань, і в цьому величезне значення релігійного вчення. К. Ушинський виокремлює значимість вивчення рідної мови для естетичного виховання, оскільки саме рідна мова вводить вихованця в народне життя, у світ великого і прекрасного, надбання національної та світової культури.

Процес формування всебічно розвиненої особистості відбувається на основі сформованої самосвідомості у її структурі, сформованість якої є основним критерієм ефективності процесу виховання, а також розвиває національну самосвідомість всього народу. К. Ушинський ставить питання про значення виховання національної самосвідомості в людині для досягнення рівня досконалості у процесі виховання.

Список джерел

1. *Мосіяшенко, В.* Естетичне виховання — складова педагогічної системи К. Д. Ушинського / В. Мосіяшенко // Шлях освіти. — 2003. — № 2. — С. 51—54.
2. *Ушинский, К.* Материалы к третьему тому «Педагогической антропологии» // К. Д. Ушинский. Собрание сочинений : в 11 т. — Т. 10. — М.-Л. : Изд. Акад. пед. наук РСФСР, 1948. — С. 5—625.

3. *Фіцула, М. М.* Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. — К. : Видавничий центр «Академія», 2002. — 528 с.
4. *Хоружа, Л. Л.* Естетичне виховання. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
5. *Щербань, П. М.* Прикладна педагогіка : навч.-метод. посібник / П. М. Щербань. — К. : Вища школа, 2002. — 215 с.

Матеріал поступив в редакцію 10.09.2011.

М. Є. Шабінський
Східно-український національний
університет ім. В. Даля,
м. Луганськ, Україна

ЕСТЕТИЧНА СКЛАДОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ФРАНЦІЇ

Сучасний світ, де панують технократичні підходи та споживацькі інтереси, — це не саме сприятливе середовище для формування всебічно розвинутої та гармонійної особистості. Падіння авторитету таких традиційних осередків накопичення та поступової передачі прийдешнім поколінням розрізнених елементів цілісної системи духовної і культурної спадщини народу, як патріархальна сільська родина, церква і школа підриває моральні устої громади, призводить до того, що цілі верства населення країн зростають поза межами виховного впливу суспільства. Такий стан речей є наслідком цілої низки причин як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, серед яких найсуттєвішими, на наш погляд, є урбанізація населення, глобалізація економічного, інформаційного і комунікативного простору, соціально-економічна криза суспільства, зміни ціннісних орієнтацій дітей і батьків, недостатня окресленість морального ідеалу на рівні державної гуманітарної політики та ін. Подібні проблеми не можуть залишати байдужими керівників держави та громадськість і ставить перед ними імператив термінового вирішення надзвичайно важливого і складного завдання, — пристосувати систему освіти та всі інші зацікавлені інституції до викликів часу, поновити підходи, переглянути форми і методи виховної роботи [1, с. 44].

Визначальну роль в процесі формуванні гармонійної та всебічно розвинутої особистості відіграє естетичне виховання, сутність якого полягає в формуванні у людини здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси. Зміст естетичного виховання конкретизу-